సాలార్ జంగ్ సంస్కరణలు (1853–1883)

Foundation of Modern Administration in Hyderabad State

@telanganaweb

@telanganaweb
@telanganaweb

హైదరాబాద్ రాజ్య పరిపాలన, రెవెన్యూ, న్యాయ, పోలీసు, విద్య మరియు ప్రజా పనుల వ్యవస్థలలో విప్లవాత్మక మార్పులు.

- ఆధునిక పాలనకు పునాది
- ఆర్థిక స్థిరత్వం
- పరిపాలనా సంస్కరణలు

TelanganaWEB

TGPSC / TSPSC / GROUP 1 & 2 / SI

AUTHOR'S NOTE

Preparing for TGPSC and other Telangana competitive examinations requires clarity, structure, and smart revision techniques. Many aspirants struggle not because of lack of effort, but due to scattered and unstructured study material.

This book has been designed to present syllabus-based content in a clear, concise, and visually structured format. The aim is to help aspirants quickly understand key concepts, revise efficiently, and focus on high-probability exam areas. Each topic has been organized into logical sections to support better retention and faster revision.

@telanganaweb
@telanganaweb
TelanganaWEB
@telanganaweb
FOLLOW US

Reference: Telugu Academy Textbooks | AI-assisted formatting; factual content aligned with the original source.

సాలార్జంగ్ సంస్కరణలు – నేపథ్యం

(Background before Reforms)

సాలార్జంగ్ పరిచయం

- అసలు పేరు: నవాబ్ తురబ్ అలీఖాన్
- "సాలార్జంగ్" బిరుదు → బ్రిటీష్ వారు ఇచ్చినది
- జననం: 1829, బీజాపూర్
- Oxford University → గౌరవ డాక్టరేట్

- ✓ 1853లో దివాన్‌గా నియామకం
- ✓ వయస్సు: 24 సంవత్సరాలు
- ✓ 1853–1883 → 30 సంవత్సరాలు ప్రధానమంత్రి
- ✓ నాసిరుదౌలా, అఫ్జలుదౌలా, మీర్ మహబూబ్ అలీఖాన్ కాలంలో సేవ

సాలార్జంగ్ లక్ష్యం

- ✓ అస్తవ్యస్త రాజ్యాన్ని సంస్కరించడం
- ✓ పరిపాలన క్రమబద్ధీకరణ
- ✓ రాజ్య సర్వతోముఖాభివృద్ధి
- ✓ ప్రజా సంక్షేమ దృష్టి

నియామక పరిస్థితులు (1853)

- సిరాజ్-ఉల్-ముల్క్ మరణం → 1853
- నాసిరుదౌలా పాలన
- నారాయణ్ ప్రసాద్ → పేష్కార్
- ✓ పరిపాలన అస్తవ్యస్తం
- ✓ ఆర్థిక సంక్షోభం

నిజాం రాజ్య పరిస్థితులు

- 1853లో ఆర్థిక దివాళా స్థితి
- రాయచూర్, ఉస్మానాబాద్, బేరార్ → బ్రిటీష్ వారు స్వాధీనం
- వజ్రాలు, నగలు తాకట్టు
- మూడు కోట్లు అప్పు
- ఉద్యోగుల అవినీతి
- శాంతి భద్రతల లోపం
- రైతుల పీడన
- బంధుప్రీతి పాలన
- వేలం పద్ధతి రెవెన్యూ విధానం

⭐ పరీక్షలో గుర్తుంచుకోవాలి

- ✓ 1853 → దివాన్ నియామకం
- ✓ 24 ఏళ్ల వయస్సులో ప్రధాని
- ✓ 30 సంవత్సరాల పాలన (1853–1883)
- ✓ 1853లో ఆర్థిక సంక్షోభం
- ✓ బ్రిటీష్ వారు రాయచూర్, ఉస్మానాబాద్, బేరార్ స్వాధీనం

Reference: తెలుగు అకాడమీ పాఠ్యపుస్తకాలు | AI సహాయంతో సిద్ధం చేసిన నోట్స్; చిన్న ముద్రణా దోషాలు ఉండవచ్చు. TelanganaWEB

సాలార్జంగ్ సంస్కరణ దశలు

Reform Phases (1853–1883)

👉 మూడు దశాబ్దాల్లో చేపట్టిన సంస్కరణలను సాలార్జంగ్ మూడు దశలుగా అమలు చేశాడు.

1 ప్రథమ దశ
(1853 – 1864)

"పట్టు సాధన దశ"

- ✓ సంస్కరణలు మందకొడిగా సాగాయి
- ✓ బ్రిటీష్వారి ఆదరాభిమానాలను పొందే ప్రయత్నం
- ✓ పరిపాలనా వ్యవస్థపై పట్టు పెంపు

2 ద్వితీయ దశ
(1864 – 1880)

"వేగవంతమైన సంస్కరణ దశ"

- ✓ సంస్కరణలను వేగవంతంగా అమలు
- ✓ కట్టుదిట్టమైన చర్యలు
- ✓ పరిపాలనలో క్రమబద్ధత పెంపు

3 తృతీయ దశ
(1880 – 1883)

"పూర్తి & స్థిరీకరణ దశ"

- ✓ ఆరవ నిజాం మీర్ మహబూబ్ అలీఖాన్ తోడ్పాటు
- ✓ ఆంగ్లేయుల సహకారం
- ✓ సంస్కరణల పూర్తి

⭐ పరీక్షలో గుర్తుంచుకోవాలి

- ✓ సంస్కరణలు → మూడు దశలు
- ✓ 1853–1864 → ప్రథమ దశ
- ✓ 1864–1880 → ద్వితీయ దశ
- ✓ 1880–1883 → తృతీయ దశ

Reference: తెలుగు అకాడమీ పాఠ్యపుస్తకాలు | AI సహాయంతో సిద్ధం చేసిన నోట్స్; చిన్న ముద్రణా దోషాలు ఉండవచ్చు.
TelanganaWEB
@telanganaweb

పరిపాలనా సంస్కరణలు (Administrative Reforms under Salar Jung)

అస్తవ్యస్తంగా ఉన్న నిజాం రాజ్య పరిపాలనను క్రమబద్ధం చేయడానికి సాలార్జంగ్ విస్తృత సంస్కఃణలు చేపట్టాడు.

భౌగోళిక విభజన

- నిజాం రాజ్యాన్ని 5 సుబాలుగా విభజించాడు
- మొత్తం 17 జిల్లాలుగా ఏర్పాటుచేశాడు (17 జిల్లాలు)
- జిల్లాలను తాలుకాలుగా విభజించాడు

- ప్రతీ సుబాకు → సుబేదార్
- జిల్లాకు → అవ్వల్ తాలుకాదార్ (కలెక్టర్)
- తాలుకాకు → తహశీల్దార్

📌 ప్రతి అధికారికి ప్రత్యేక కార్యాలయం, సిబ్బంది ఉండేవారు.

కేంద్ర పరిపాలన విభజన

- కేంద్ర ప్రభుత్వ విధులను 4 శాఖలుగా విభజించాడు

1868 "సదర్ ఉల్ మహల్" పేరుతో నలుగురు మంత్రులు నియామకం

- పోలీస్
- న్యాయ
- రెవెన్యూ
- రెవెన్యూ
- ప్రజా సంక్షేమం, విద్య, ఆరోగ్యం, స్థానిక సంస్థలు

📌 మంత్రులందరూ ప్రధానమంత్రికి లోబడి పనిచేశారు.

మజ్లిస్-ఇ-మల్-గుజారి

1865

- తాలుకాదార్ వ్యవస్థ పర్యవేక్షణ కోసం ఏర్పాటు
- పాలనా బోర్డు రూపంలో పనిచేసింది

ప్రధాన కార్యదర్శి వ్యవస్థ

- సయ్యద్ హుస్సేన్ బిల్గ్రామి → అంతరంగిక కార్యదర్శి
- ప్రభుత్వ ప్రధాన కార్యదర్శి (1876–1883)
- ఇంగ్లీష్ కార్యాలయం కూడా ఇతని అధీనంలో

📌 ప్రభుత్వ కార్యక్రమాల నిర్వహణకు 14 కార్యాలయాలు ఏర్పాటు.

పరిపాలనా శాఖల విభజన (14 శాఖలు)

సమర్ధ పరిపాలన కోసం 14 శాఖలు ఏర్పాటు:

• రెవెన్యూ	• న్యాయ	• పోలీస్	• ఆర్థిక	• సైనిక • ప్రజాపనులు	• వైద్య • రాజకీయ
• తపాల	• రైల్వే, టెలిగ్రాఫ్	• సర్వేస్ భూములు	• న్యాయ చట్టాలు	• పురపాలక	• విద్య

📌 వీటిలో 7 శాఖలకు ప్రత్యేక మంత్రులు నియమించబడ్డారు. వారిని "సదర్-ఉల్-మిహాం" అంటారు. ఉపమంత్రులు → "సెమి-సదర్-ఉల్-మిహ్యాం"

అధికార విభజన

1880

- ఉపప్రధాని
- బ్రిటీష్ రెసిడెంట్
- ఆర్థిక మంత్రి
- కీలక శాఖల సలహాలు

📌 పరిపాలనలో సమర్థత పెంచడానికి అధికార విభజన అమలు.

"సాలార్జంగ్ కాలంలో నిజాం రాజ్యంలో క్రమబద్ధమైన ఆధునిక పరిపాలనా వ్యవస్థకు పునాది పడింది."

⭐ పరీక్షలో గుర్తుంచుకోవాలి

✓ 5 సుబాలు – 17 జిల్లాలు
✓ 1868 → సదర్ ఉల్ మహల్
✓ 1865 → మజ్లిస్-ఇ-మల్-గుజారి
✓ 14 పరిపాలనా శాఖలు
✓ సదర్-ఉల్-మిహాం – సెమి-సదర్-ఉల్-మిహ్యాం వ్యవస్థ

@telanganaweb

ఆర్థిక సంస్కరణలు (Economic Reforms)

సాలార్జంగ్ అధికారంలోకి వచ్చే సమయానికి నిజాం రాజ్య ఆర్థిక పరిస్థితి అత్యంత దయనీయంగా ఉండేది.

ఆర్థిక సంక్షోభం

1 ఆర్థిక సంక్షోభం – నేపథ్యం

- ఖజానా దివాలా స్థితి
- ప్రభుత్వ ఉద్యోగులకు జీతాలు ఇవ్వలేని పరిస్థితి
- నిజాం స్వంత ఖర్చులకు డబ్బు లేకపోవడం
- వజ్రాలు, నగలు, భూములు తాకట్టు
- మూడు కోట్ల అప్పు

📌 గత ఆర్థిక విధానాల వల్ల రాజ్యం సంక్షోభంలో పడింది.

వ్యయ నియంత్రణ

2 వ్యయ నియంత్రణ చర్యలు

- పరిపాలనా యంత్రాంగ పరిశీలన
- పనిలేకుండా అధిక జీతాలు తీసుకునే ఉద్యోగుల తొలగింపు
- అనవసర పదవుల రద్దు

📌 దీనివల్ల అసంతృప్తితో హత్యాయత్నం జరిగినప్పటికి సంస్కరణలు కొనసాగించాడు.

సైనిక వ్యయం

3 సైనిక వ్యయ తగ్గింపు

- స్వంత సైన్యాన్ని కొంత తగ్గించాడు
- సికింద్రాబాద్ బొల్లారంలో ఇంగ్లీష్ సైన్యం రక్షణకు సరిపోతుందని భావించాడు

📌 ఈ చర్యల వల్ల ప్రభుత్వ దుబారా ఖర్చు తగ్గింది.

ఆర్థిక లోటు

4 ఆర్థిక లోటు నివారణ

- రెండు సంవత్సరాల్లో ఆర్థిక లోటు తీర్చాడు
- తాకట్టు పెట్టిన ఆభరణాలు, వజ్రాలు, భూములు విడుదల

1857 తిరుగుబాటు

1857

5 1857 సిపాయిల తిరుగుబాటు సమయంలో వైఖరి

- తిరుగుబాటులో చేరలేదు
- తిరుగుబాటు దారులను మందలించాడు
- బ్రిటీష్ వారికి మద్దతు ఇచ్చాడు

చర్యలు: అల్లావుద్దీన్ మౌల్వీని బంధించి అండమాన్ పంపించారు, తుర్రేబాజాఖాన్ కాల్చి చంపబడ్డాడు

📌 బ్రిటీష్ అనుకూల చర్యల వల్ల నిజాం రాజ్యం రక్షించబడింది.

బ్రిటీష్‌తో లాభాలు

1853

6 బ్రిటీష్‌తో ఆర్థిక లాభాలు

- 1853లో ఆక్రమించిన రాయచూర్, ఉస్మానాబాద్ ప్రాంతాలు తిరిగి పొందాడు
- నిజాం బకాయి 50 లక్షల రూపాయలు రద్దు చేయించాడు

📌 బ్రిటీష్ సహకారంతో ఆర్థిక పరిస్థితి మెరుగుపడింది.

"ఆర్థిక క్రమశిక్షణ, వ్యయ నియంత్రణ ద్వారా నిజాం రాజ్యాన్ని దివాలాస్థితి నుంచి బయటకు తీసుకువచ్చాడు."

⭐ పరీక్షలో గుర్తుంచుకోవాలి

- ✓ వ్యయ తగ్గింపు – ఉద్యోగుల తొలగింపు
- ✓ సైన్యపు సంఖ్య తగ్గింపు
- ✓ 1857 తిరుగుబాటులో బ్రిటీష్ అనుకూల వైఖరి
- ✓ రాయచూర్, ఉస్మానాబాద్ తిరిగి పొందడం
- ✓ 50 లక్షల బకాయి రద్దు

@telanganavlab

రెవెన్యూ సంస్కరణలు (Revenue Reforms)

రాజ్యానికి ప్రధాన ఆదాయ వనరు రెవెన్యూ. కాబట్టి సాలార్జంగ్ రెవెన్యూ విధానాన్ని 1864-65లో పూర్తిగా పునర్వ్యవస్థీకరించాడు.

పాత విధానం

1 పాత విధానం లోపాలు

- ప్రభుత్వానికి – రైతులకు మధ్య గుత్తేదారులు
- వేలం పద్ధతి అమలు
- రైతుల పీడన

📌 ఈ విధానాన్ని పూర్తిగా రద్దు చేశాడు.

జిల్లా బందీ

2 జిల్లా బందీ విధానం

- సాలార్జంగ్ రూపొందించిన రెవెన్యూ విధానం → "జిల్లా బందీ విధానం"
- నిజాం రాజ్యాన్ని 17 రెవెన్యూ జిల్లాలుగా విభజించాడు (17 జిల్లాలు)
- ఈ జిల్లాలను 5 ప్రాంతీయ మండలాలుగా ఏర్పాటు చేశాడు

రెవెన్యూ మండలాలు

3 ప్రాంతీయ రెవెన్యూ మండలాలు

- ఉత్తర మండలం – నిజామాబాద్, కరీంనగర్
- వాయువ్య మండలం – ఔరంగాబాద్ పరిసర ప్రాంతాలు
- పశ్చిమ మండలం – బీదర్, నాందేడ్
- తూర్పు మండలం – వరంగల్, నల్గొండ, ఖమ్మం
- దక్షిణ మండలం – గుల్బర్గా, షోలాపూర్, రాయచూర్

✓ ప్రతి మండలానికి → సుబేదార్

✓ జిల్లాలో → ప్రధాన తహసీల్దార్

రైత్వారీ విధానం

6 రైత్వారీ విధానం

- మధ్య దళారుల తొలగింపు
- రైత్వారీ విధానం ప్రవేశపెట్టాడు
- రైతుకు – ప్రభుత్వానికి ప్రత్యక్ష సంబంధం
- రైతులకు భూమిపై హక్కులు కల్పించాడు
- ఇనాం భూముల రద్దు

అవినీతి నియంత్రణ

8 అవినీతి నియంత్రణ

- ఇనాముల బదులు జీత విధానం
- అసమర్థుల తొలగింపు
- అవినీతి ఉద్యోగుల తొలగింపు
- బలవంతపు పన్ను వసూళ్ల రద్దు

రెవెన్యూ బోర్డు

4 రెవెన్యూ శాఖ పునర్వ్యవస్థీకరణ

- రెవెన్యూ బోర్డు ఏర్పాటు (1864)
- ఒక అధ్యక్షుడు, నలుగురు సభ్యులు

అధికారాలు

✓ వ్యవసాయం

✓ వర్తక-వ్యాపారాలు

✓ ఎగుమతి-దిగుమతి సుంకాలు

✓ స్టాంపు డ్యూటీ

✓ స్టాంపు డ్యూటీ

✓ రహదారులు

✓ స్థానిక పన్నులు

✓ 200 రూపాయల వరకు శిస్తు మాఫీ అధికారం

మార్పులు

5 తదుపరి మార్పులు

- 1867లో రెవెన్యూ బోర్డు రద్దు
- "సదర్ మహకే-ఇ-మల్ గుజారి" ఏర్పాటు (1868)
- దీనిని కూడా రద్దు చేసి రెవెన్యూ మంత్రిత్వ శాఖ ఏర్పాటు

శిస్తు విధానం

7 శిస్తు విధానం

- ప్రతి 30 సంవత్సరాలకు శిస్తు నిర్ణయం
- భూమి కొలత – హద్దుల నిర్ణయం
- సాగు పరిమాణం ఆధారంగా శిస్తు
- ధన రూపంలో గాని, ధాన్య రూపంలో గాని చెల్లింపు (1875)
- సర్వే సెటిల్‌మెంట్ విభాగం ఏర్పాటు

"రైత్వారీ విధానం ప్రవేశపెట్టి, రెవెన్యూ పాలనను క్రమబద్ధీకరించి రైతులకు హక్కులు కల్పించాడు."

⭐ పరీక్షలో గుర్తుంచుకోవాలి

✓ 1864-65 → రెవెన్యూ పునర్వ్యవస్థీకరణ ✓ జిల్లా బందీ విధానం ✓ 17 రెవెన్యూ జిల్లాలు – 5 మండలాలు

✓ రైత్వారీ విధానం ప్రవేశపెట్టడం ✓ 1875 → సర్వే సెటిల్‌మెంట్ విభాగం

Reference: తెలుగు అకాడమీ పాఠ్యపుస్తకాలు | AI సహాయంతో సిద్ధం చేసిన నోట్స్; చిన్న ముద్రణా దోషాలు ఉండవచ్చు.

న్యాయ & పోలీస్ సంస్కరణలు
(Judicial and Police Reforms)

రాజ్యంలో శాంతి భద్రతలు స్థాపించి, సంఘ విద్రోహ కార్యక్రమాలను నియంత్రించడానికి సాలార్జంగ్ న్యాయ మరియు పోలీస్ సంస్కరణలను అమలు చేశాడు.

న్యాయ సంస్కరణలు

1 న్యాయ సంస్కరణలు

- తాలుకా స్థాయిలో న్యాయస్థానాలు
- జిల్లా స్థాయిలో న్యాయస్థానాలు
- తాలుకాదారుల నియామకం
- మున్సిఫ్, మీర్ ఆదిల్ అనే న్యాయమూర్తుల నియామకం

ఉన్నత న్యాయస్థానం

- హైదరాబాదులో "అదాలత్-ఇ-పాదుషాహీ" ఏర్పాటు
- ఒక ప్రధాన న్యాయమూర్తి
- నలుగురు ఇతర న్యాయమూర్తులు
- మరణదండన, యావజ్జీవ శిక్ష తప్ప ఇతర శిక్షలు విధించే అధికారం

హైదరాబాద్ నగర ప్రత్యేక న్యాయస్థానాలు

- బుజుంగి దివానీ అదాలత్
- కుర్ద దివానీ అదాలత్
- షాంజదార్ అదాలత్
- ప్రధాన న్యాయమూర్తి → "నాజియా" 1862
- న్యాయ సెక్రటేరియట్ ఏర్పాటు

📌 శరీర భాగాలను తొలగించే కఠిన శిక్షల రద్దు

📌 కఠిన కారాగార శిక్షల అమలు

పోలీస్ సంస్కరణలు

2 పోలీస్ సంస్కరణలు

- 1865 • క్రమబద్ధమైన పోలీస్ వ్యవస్థ ఏర్పాటు
- పోలీస్ వ్యవస్థను రెవెన్యూ శాఖ నుంచి వేరు చేశాడు
- 1867 • పూర్తిగా వేరు చేసి న్యాయశాఖ పర్యవేక్షణలోకి తీసుకువచ్చాడు

పోలీస్ నిర్మాణం

- 17 జిల్లాలకు ఒక్కో పోలీస్ సూపరింటెండెంట్ (ఎస్.పి)
- ప్రతి రెండు తాలుకాలకు ఒక ఇన్స్పెక్టర్
- పెద్ద తాలుకాలకు ఒక్కో ఇన్స్పెక్టర్
- కింది స్థాయి పోలీస్ సిబ్బంది నియామకం

ప్రత్యేక దళాలు

- "మహాకాయ్-ఇ-కొత్వాలి" → పోలీస్ శాఖ
- "నిజామత్" → ప్రత్యేక పోలీస్ దళం
- "సోవర్స్" → ప్రభుత్వ కోశం & కార్యాలయ రక్షణ

జీతాల వర్గీకరణ విధానం

సూపరింటెండెంట్ ఆఫ్ పోలీస్	ఇన్స్పెక్టర్
1వ తరగతి – 200 (హాలీసిక్కా)	1వ తరగతి – 110
2వ తరగతి – 170	2వ తరగతి – 100
3వ తరగతి – 140	3వ తరగతి – 90

📌 సామర్థ్యం, ప్రతిభ ఆధారంగా జీతాల నిర్ణయం

"న్యాయ, పోలీస్ వ్యవస్థలను క్రమబద్ధం చేసి రాజ్యంలో శాంతి భద్రతలను స్థాపించాడు."

⭐ పరీక్షలో గుర్తుంచుకోవాలి

- ✓ అదాలత్-ఇ-పాదుషాహీ ఏర్పాటు
- ✓ 1867 → రెవెన్యూ నుంచి వేరు
- ✓ సూపరింటెండెంట్ & ఇన్స్పెక్టర్ వర్గీకరణ
- ✓ 1865 → పోలీస్ వ్యవస్థ స్థాపన
- ✓ కఠిన శిక్షల రద్దు

@telanganaweb

Reference: తెలుగు అకాడమీ పాఠ్యపుస్తకాలు | AI సహాయంతో సిద్ధం చేసిన నోట్స్; చిన్న ముద్రణా దోషాలు ఉండవచ్చు.

విద్య & కరెన్సీ సంస్కరణలు
(Educational and Currency Reforms)

రాజ్యాభివృద్ధికి విద్య, ఆర్థిక స్థిరత్వం అవసరమని భావించి సాలార్జంగ్ విద్యా మరియు కరెన్సీ సంస్కరణలు చేపట్టాడు.

విద్యా సంస్కరణలు

1 విద్యా సంస్కరణలు

- రాజ్యంలో విద్యాభివృద్ధికి కృషి
- విద్యావంతులు లేకపోతే పరిపాలన సక్రమంగా జరగదని భావించాడు
- సయ్యద్ హుస్సేన్ బిల్గ్రామి సహకారం

విద్యాసంస్థల స్థాపన

- 1855 – దారుల్ ఉలూమ్
- 1870 – సిటీ హైస్కూల్
- 1872 – చాదర్ఘాట్ హైస్కూల్
- 1873 – మదర్సా అలియా
- 1878 – మదర్సా ఏ ఐజా
- 1881 – గ్లోరియో గర్ల్స్ హైస్కూల్
- 1870 – ఇంజనీరింగ్ కళాశాల
- తాలుకా, జిల్లా స్థాయిలో విద్యా సంస్థలు
- పర్షియన్, అరబిక్, ఉర్దూ తోపాటు ఇంగ్లీష్ బోధన

📌 తదుపరి అభివృద్ధి: 1887 – నిజాం కాలేజీ స్థాపన, అలీఘర్ ముస్లిం విద్యాలయానికి ఆర్థిక సహాయం

కరెన్సీ సంస్కరణలు

2 కరెన్సీ సంస్కరణలు

- జిల్లా టంకశాలల రద్దు

1855 →

- హైదరాబాద్‌లో ప్రభుత్వ టంకశాల ఏర్పాటు
- కేంద్ర కోశాగారం – జిల్లా కోశాగారాల ఏర్పాటు

1858 →

- మొఘల్ చక్రవర్తి పేరు తొలగింపు, నిజాం నవాబు పేరుతో నాణేలు చెలామణి
- "హాలీసిక్కా" నాణేల ముద్రణ

స్టాంప్ పేపర్ సంస్కరణలు

1861 →

- స్టాంప్ పేపర్ కార్యాలయం స్థాపన, బేరార్ ప్రాంతంలో కూడా ఏర్పాటు

1864 →

- రెవెన్యూ బోర్డు ఆధీనంలోకి
- అనంతరం ప్రత్యేక శాఖగా ఏర్పాటు
- "సూపరింటెండెంట్ ఆఫ్ స్టాంప్స్" నియామకం

1870 →

- నాటికి పూర్తి స్థాయిలో అందుబాటులోకి వచ్చింది

"విద్యాభివృద్ధి ద్వారా మేధావులను తయారు చేసి, కరెన్సీ సంసర్కణల ద్వారా ఆర్థిక వ్యవస్థను స్థిరపరిచాడు."

Exam Focus ★ పరీక్షలో గుర్తుంచుకోవాలి

✓ 1855 → దారుల్ ఉలూమ్
✓ 1870 → సిటీ హైస్కూల్ & ఇంజనీరింగ్ కళాశాల
✓ హాలీసిక్కా నాణేలు
✓ 1861 → స్టాంప్ పేపర్ కార్యాలయం
✓ 1858 → నిజాం పేరుతో నాణేలు

@telanganaweb

Reference: తెలుగు అకాడమీ పాఠ్యపుస్తకాలు | AI సహాయంతో సిద్ధం చేసిన నోట్స్; చిన్న ముద్రణా దోషాలు ఉండవచ్చు.

రవాణా & ఇతర సంస్కరణలు – సాలార్జంగ్ ఘనత

రాజ్య సర్వతోముఖాభివృద్ధి కొరకు సాలార్జంగ్ రవాణా, సమాచార, సామాజిక రంగాలలో అనేక సంస్కరణలు చేపట్టాడు.

రవాణా సంస్కరణలు

రవాణా సంస్కరణలు

- → హైదరాబాద్‌ను ప్రధాన పట్టణాలతో కలుపుతూ రహదారుల నిర్మాణం
- → పబ్లిక్ వర్క్స్ డిపార్ట్‌మెంట్ ఏర్పాటు
- → బ్రిటీష్ సహకారంతో "చాందా రైల్వే పథకం" ఒప్పందం
- → సికింద్రాబాద్ – వాడి రైల్వే లైన్ **1878 పూర్తి**
- → హైదరాబాద్ – షోలాపూర్ రహదారి నిర్మాణం

రవాణా సదుపాయాల వల్ల వర్తక, వాణిజ్య అభివృద్ధి.

ఇతర సంస్కరణలు

ఇతర సంస్కరణలు

- → సతీసహగమన నిషేధం
- → చాదర్ ఘాట్ పారిశ్రామిక ప్రదర్శనశాల ఏర్పాటు
- → హైదరాబాద్ – బొంబాయి టెలిగ్రాఫ్ లైన్
- → పోస్టల్ శాఖ ఏర్పాటు **1862లో**
- → ఉర్దూను రాజభాషగా ప్రకటించాడు
- → ఇంగ్లీష్ భాషకు ప్రాముఖ్యత
- → లంచగొండి, అవినీతి ఉద్యోగులపై చర్యలు
- → శక్తి, సామర్థ్యం ఆధారంగా ఉద్యోగాల నియామకం

మేధావుల ప్రోత్సాహం & సాలార్జంగ్ ఘనత

- → సయ్యద్ హుస్సేన్ బిల్గామి
- → సయ్యద్ అలీ బిల్గామి
- → అఘోరనాథ ఛటోపాధ్యాయ
- → హిందువులు కూడా ఉన్నత పదవుల్లో నియామకం (e.g., చందూలాల్, రాజారాం బక్షి, మహారాజా కిషన్ ప్రసాద్)
- → మత, జాతి, భాషా భేదాలు పాటించలేదు.

- → 1853లో పతన అంచులో ఉన్న రాజ్యాన్ని పునర్నిర్మించాడు
- → పరిపాలన యంత్రాంగాన్ని క్రమబద్ధం చేశాడు
- → విద్యాభివృద్ధి, ఆధునీకరణకు పునాది
- → నిర్మాణాత్మక యుగంగా సాలార్జంగ్ కాలం ప్రశంసించబడింది
- → 1883 ఫిబ్రవరి 8 కలరా వ్యాధితో మరణం **1883** వయస్సు → 56 సంవత్సరాలు

నిజాం రాజ్య చరిత్రలో సాలార్జంగ్ కాలం నిర్మాణాత్మక యుగంగా నిలిచింది.

★ పరీక్షలో గుర్తుంచుకోవాలి

- ✓ 1878 → సికింద్రాబాద్–వాడి రైల్వే
- ✓ 1862 → పోస్టల్ శాఖ
- ✓ 1862 → పోస్టల్ శాఖ
- ✓ ఉర్దూ → రాజభాష
- ✓ సతీసహగమన నిషేధం
- ✓ 1883 → సాలార్జంగ్ మరణం

@telanganaweb
@telanganaweb

సాలార్జంగ్ సంస్కణలు – అల్టా రివిజన్ మైండ్‌మ్యాప్

కేంద్ర భావన

సాలార్జంగ్ సంస్కరణలు (1853–1883)

- నిజాం రాజ్య చరిత్రలో నిర్మాణాత్మక యుగం

నేపథ్యం

1 గేషధ్యం

→ 1853లో దివాన్‌గా నియామకం
→ అసలు పేరు → నవాబ్ తురబ్ అలీఖాన్
→ Oxford → గౌరవ డాక్టరేట్
→ 30 సంవత్సరాల పాలన
1853

సంస్కరణ దశలు

2 సంస్కరణ దశలు

- 1853–1864 → ప్రథమ దశ (పట్టు సాధన)
- 1864–1880 → ద్వితీయ దశ (వేగవంత అమలు)
- 1880–1883 → తృతీయ దశ (పూర్తి & స్థిరీకరణ)

పరిపాలనా సంస్కరణలు

3 పరిపాలనా సంస్కరణలు

→ 5 సుబాలు
→ 17 జిల్లాలు
→ 14 శాఖలు
→ 1868 → సదర్ ఉల్ మహల్
→ 1865 → మజ్లిస్-ఇ-మల్-గుజారి

ఆర్థిక సంస్కరణలు

4 ఆర్థిక సంస్కరణలు

→ అనవసర ఉద్యోగుల తొలగింపు
→ సైన్యం తగ్గింపు
→ వ్యయ నియంత్రణ
→ 1857లో బ్రిటీష్ అనుకూల వైఖరి
→ రాయచూర్, ఉస్మానాబాద్ తిరిగి పొందడం
→ 50 లక్షల బకాయి రద్దు

రెవెన్యూ సంస్కరణలు

5 రెవెన్యూ సంస్కరణలు

→ జిల్లా బంది విధానం
→ 17 రెవెన్యూ జిల్లాలు – 5 మండలాలు
→ రైత్వారీ విధానం
→ 30 సంవత్సరాల శిస్తు నిర్ణయం
→ 1875 → సర్వే సెటిల్‌మెంట్

న్యాయ సంస్కరణలు

6 న్యాయ సంస్కరణలు

→ అదాలత్-ఇ-పాదుషాహీ
→ 1862 → న్యాయ సెక్రటేరియట్
→ కఠిన శిక్షల రద్దు

పోలీస్ సంస్కరణలు

7 పోలీస్ సంస్కరణలు

→ 1865 → పోలీస్ వ్యవస్థ ఏర్పాటు
→ 1867 → రెవెన్యూ నుంచి వేరు
→ SP & ఇన్స్‌పెక్టర్ వర్గీకరణ
→ మహాకాయ్-ఇ-కొత్వాలి

విద్యా సంస్కరణలు

8 విద్యా సంస్కరణలు

→ 1855 → దారుల్ ఉలూమ్
→ 1870 → సిటీ హైస్కూల్
→ 1873 → మదర్సా అలియా
→ 1870 → ఇంజనీరింగ్ కళాశాల

కరెన్సీ సంస్కరణలు

9 కరెన్సీ సంస్కరణలు

→ 1855 → ప్రభుత్వ టంకశాల
→ 1858 → నిజాం పేరుతో నాణేలు హాలీసిక్కా నాణేలు
→ 1861 → స్టాంప్ పేపర్ కార్యాలయం

ముగింపు

సాలార్జంగ్ మరణం

→ 1883 ఫిబ్రవరి 8 → మరణం

రవాణా & ఇతర సంస్కరణలు

10 రవాణా & ఇతర సంస్కరణలు

→ 1878 → సికింద్రాబాద్–వాడి రైల్వే
→ 1862 → పోస్టల్ శాఖ టెలిగ్రాఫ్ లైన్
→ సతీసహగమన నిషేధం
→ ఉర్దూ → రాజభాష

EXAM FOCUS BOX

★ హై-ప్రాబబిలిటీ ఎగ్జామ్ ఫోకస్

- ✓ 1853 నియామకం
- ✓ 3 దశలు
- ✓ జిల్లా బంది విధానం
- ✓ రైత్వారీ విధానం
- ✓ 14 శాఖలు
- ✓ 1865 పోలీస్ వ్యవస్థ
- ✓ 1855 దారుల్ ఉలూమ్
- ✓ 1878 రైల్వే

Reference: తెలుగు అకాడమీ పాఠ్యపుస్తకాలు | AI సహాయంతో సిద్ధం చేసిన నోట్స్; చిన్న ముద్రణా దోషాలు ఉండవచ్చు.

సాలార్జంగ్ సంస్కరణలు – 20 హై-లెవల్ MCQs

(TSPSC Style – Concept + Fact Based)

1 సాలార్జంగ్ దివాన్‌గా నియమితుడైన సంవత్సరం ఏది?
- A) 1850
- ✓B) 1853
- C) 1864
- D) 1880

2 సాలార్జంగ్ అసలు పేరు ఏమిటి?
- A) సయ్యద్ హుస్సేన్ బిగ్రామి
- B) మహ్మద్ గవాన్
- ✓C) నవాబ్ తురబ్ అలీఖాన్
- D) సిరాజ్-ఉల్-ముల్క్

3 "సాలార్జంగ్" అనే బిరుదును ఎవరు ఇచ్చారు?
- A) నిజాం
- B) ముస్లిం ఉలమా
- ✓C) బ్రిటీష్ వారు
- D) మద్రాస్ గవర్నర్.

4 సాలార్జంగ్ పాలనను ఎన్ని దశలుగా విభజించారు?
- A) రెండు
- ✓B) మూడు
- C) నాలుగు
- D) ఐదు

5 1868లో ఏర్పాటు చేసిన "సదర్ ఉల్ మహాల్" కు సంబంధించిన అంశం ఏమిటి?
- A) రెవెన్యూ బోర్డు
- ✓B) మంత్రుల నియామకం
- C) పోలీస్ దళం
- D) న్యాయ సెక్రటేరియట్

6 నిజాం రాజ్యాన్ని సాలార్జంగ్ ఎన్ని సుబాలుగా విభజించాడు?
- A) 4
- ✓B) 5
- C) 6
- D) 7

7 సాలార్జంగ్ కాలంలో ఏర్పాటైన పరిపాలనా శాఖల సంఖ్య ఎంత?
- A) 10
- B) 12
- ✓C) 14
- D) 17

8 1865లో ఏర్పాటు చేసిన "మజ్లిస్-ఇ-మల్-గుజారి" ప్రధాన ఉద్దేశ్యం ఏమిటి?
- A) పోలీస్ నియంత్రణ
- B) న్యాయ పర్యవేక్షణ
- ✓C) తాలుకాదార్ వ్యవస్థ పర్యవేక్షణ
- D) విద్యా విభాగ పర్యవేక్షణ

9 సాలార్జంగ్ రూపొందించిన రెవెన్యూ విధానాన్ని ఏమని అంటారు?
- A) రైత్వారీ విధానం
- B) ఇనాం విధానం
- ✓C) జిల్లా బందీ విధానం
- D) మహల్‌వారీ విధానం

10 రైత్వారీ విధానం ద్వారా ముఖ్యంగా సాధించిన ప్రయోజనం ఏమిటి?
- A) గుత్తేదారుల బలపరచడం
- ✓B) రైతుకు ప్రభుత్వంతో ప్రత్యక్ష సంబంధం
- C) పన్ను పెంపు
- D) భూముల స్వాధీనం

11 సర్వే సెటిల్‌మెంట్ విభాగం ఏర్పాటు చేసిన సంవత్సరం?
- A) 1864
- B) 1867
- C) 1870
- ✓D) 1875

12 అదాలత్-ఇ-పాదుషాహీ ఏ రంగానికి చెందినది?
- A) రెవెన్యూ
- B) పోలీస్
- ✓C) న్యాయ
- D) సైనిక.

13 పోలీస్ శాఖను రెవెన్యూ శాఖ నుంచి వేరు చేసిన సంవత్సరం?
- A) 1862
- B) 1865
- ✓C) 1867
- D) 1870

14 1855లో స్థాపించబడిన విద్యాసంస్థ ఏది?
- A) సిటీ హైస్కూల్
- B) మదర్సా అలియా
- ✓C) దారుల్ ఉలూమ్
- D) నిజాం కాలేజీ

15 సాలార్జంగ్ ప్రవేశపెట్టిన నూతన నాణేలు ఏమని పిలిచేవారు?
- A) రుపాయి సిక్కా
- ✓B) హాలీసిక్కా
- C) నిజాం సిక్కా
- D) హైదరాబాదు రూపాయి

16 స్టాంప్ పేపర్ కార్యాలయం స్థాపించిన సంవత్సరం?
- ✓A) 1861
- B) 1864
- C) 1870
- D) 1875

17 సికింద్రాబాద్ - వాడి రైల్వే లైన్ పూర్తి అయిన సంవత్సరం?
- A) 1870
- B) 1875
- ✓C) 1878
- D) 1880

18 1857 సిపాయిల తిరుగుబాటు సమయంలో సాలార్జంగ్ వైఖరి ఏమిటి?
- A) తిరుగుబాటుకు మద్దతు
- B) తటస్థం
- ✓C) బ్రిటీష్ అనుకూలం
- D) రాజీనామా

19 సాలార్జంగ్ మరణించిన సంవత్సరం?
- A) 1880
- ✓B) 1883
- C) 1885
- D) 1890

20 సాలార్జంగ్ కాలాన్ని పలువురు ఎలా పేర్కొన్నారు?
- A) యుద్ధ యుగం
- B) ముస్లిం పునరుజ్జీవనం
- ✓C) నిర్మాణాత్మక యుగం
- D) సంస్కృతి యుగం

Reference: తెలుగు అకాడమీ పాఠ్యపుస్తకాలు | AI సహాయంతో సిద్ధం చేసిన నోట్స్; చిన్న ముద్రణా దోషాలు ఉండవచ్చు.